

မန္တလေးဆရာအတတ်သင်သိပ္ပံနွှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း ၁၉၆၇-၆၈ ခုနှစ်၊ ၁၉၆၈ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ၊ နှာ ၃၁-၃၅ ထိ။

တိုင်းရင်းသား ကရင်လူမျိုးတို့သည် များသောအားဖြင့် ပဲခူးရိုးမ၊ ပဲခူးရိုးမအရှေ့တလွှားနှင့်မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတို့တွင် ရှေးယခင်ကနဦးမှစ၍ ယနေ့အထိပင် အခြေစိုက်ကာ လုပ်ကိုင်စားသောက်လျက် ရှိကြသည်။ အချို့ကလည်း ရေကြည်ရာ မြက်နုရာကို လိုက်၍ တနင်္သာရီကမ်းမြောင်ဒေသ အထက်ပိုင်းအထိ ရောက်ရှိလျက် နေသည်။ သဘာဝရေ မြေတောတောင်ကို လိုက်၍ လုပ်ကိုင်စားသောက်ပုံတို့မှာလည်း ကွဲပြားခြားနားကြသည်။ သို့သော် အများလူစုမှာ လယ်ယာဥယျာဉ်ကို အဓိကထားကာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို ပြုလုပ်ကြသည်။

ကရင်လူမျိုးစုတွင် အဓိကအားဖြင့် နှစ်မျိုးရှိလေသည်။ ၎င်းတို့ကား "ပိုးကရင်"နှင့်"စကောကရင်"ပင် ဖြစ်သည် (ပိုးကရင်ဟူသောဝေါဟာရမှာ မွန်ကရင်ဟုအဓိပ္ပါယ်ပေါ်လွင်ပြီး စကောကရင်ဆိုသည်မှာ မြန်မာကရင်ဟူ၍ပင် အဓိပ္ပါယ်ရသည်။)

"စာပေနှင့်ဘာသာစကား"

စကောကရင်(ဝါ)မြန်မာကရင်စာပေကို လွန်ခဲ့သော အနှစ်(၁၃၀)ကျော် (၁၈၃၀)ခုနှစ်ခန့်ကစ၍ တိုင်းရင်းသား အက္ခရာဖြင့် တီထွင်ခဲ့ကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ရှေးယခင်က ကရင်စာပေကို ကြက်ယုက်စာမွန်အက္ခရာဖြင့် ရေးသောစာ၊ မြန်မာအက္ခရာဖြင့် ရေးသောစာနှင့်ကရင်အခေါ် ရယ်ခယ်စာဟူ၍ အမျိုးမျိုးရှိခဲ့ကြသည်။ မွန်အက္ခရာဖြင့် ရေးသားသော ကရင်စာမှာ ကြက်ယုက်စာ၏ နောက်ပိုင်းတွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ၎င်းစာတွင် ဗျည်း ၃၆ လုံး၊ သရ ၁၄ လုံး ပါရှိသည်။ မြန်မာအက္ခရာဖြင့် ရေးသော ကရင်စာမှာ ပိုးကရင်နှင့်စကောကရင် ၂ မျိုးလုံးအတွက် ရှိသည်။ ယင်းစာပေမှာ ဗျည်း ၂၀ နှင့် သရ ၁၉ လုံး ပါရှိသည်။ ရယ်ခယ်ခေါ် ကရင်စာပေမှာ ဗျည်း ၂၅ လုံး၊ သရ ၁၂ လုံး ပါရှိသည်။ ယခုအချိန်အခါတွင် တိုင်းရင်းသားကရင်စာပေအဖြစ် မြန်မာအက္ခရာနှင့်တူသော ပိုးကရင်စာပေနှင့်စကောကရင်စာပေကို အသုံးပြုကြသည်။

ပိုးကရင်တို့သည် အမျိုးသားများ၏ အမည်နာမအရှေ့တွင် "စ" သို့မဟုတ် "မန်း"ဟူသော ဝေါဟာရကို ထည့်သွင်းခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်သည်။ အမျိုးသမီးများ၏ အမည်ရှေ့တွင် "နန်း"ကို ထည့်သွင်းတပ်ခေါ်လေ့ရှိကြသည်။ စကောကရင်တွင်မူကား အမျိုးသားတို့၏ အမည်အရှေ့တွင် "စော"ဟူသော ဝေါဟာရကို ထည့်သွင်းတပ်ခေါ်ပြီး အမျိုးသမီးတို့၏ အမည်အရှေ့တွင် "နော်"ဟူသော ဝေါဟာရကို ထည့်သွင်းခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်ခြင်း ပြုကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် စကောကရင်နှင့် ပိုးကရင်ကို ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းဖြင့် ခွဲခြားကာ သိရှိနိုင်ပါသည်။

"ဝတ်စား ဆင်ယင် ထုံးစံမှု"

ကရင်အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့တွင် အလုပ်ခွင်ဝင်ရာ၌ ဝတ်သောအဝတ်နှင့်အခါထူးနေထူးကြီး၊ နေ့မြတ်များတွင် ဝတ်စားသော ဝတ်စုံဟူ၍ ခွဲခြားကာ ဆင်ယင်ထုံးစံမှု ရှိကြသည်။

အမျိုးသားရိုးရာပုဆိုးမှာ အနီခံအသား(ဝါ)အပြာခံအသားပေါ်တွင် အမဲစင်းစိတ်ကလေးများ ဖော်ထားသည်။ ထိုနောက် ပုဆိုးအထက်ဖျား၊ အလယ်ပိုင်းနှင့်အောက်ဖျားများတွင် အလျားလိုက် အစင်းကြီးသုံးစင်းထားရှိသည်။ အင်္ကျီတွင် အနီခံပိန်းနှင့်အဖြူစင်းကို ရင်ခွဲကာ ကော်လံပုံစံပါပြီး ပန်းပွားချထားသော အင်္ကျီရှည်ကို အခါကြီးနေကြီးများတွင် ဝတ်ဆင်ပြီး ပန်းပွားပါအင်္ကျီတိုကို ထသွား-ထလာရာ၌ ဝတ်ဆင်ကြ၏။ ပန်းပွားမပါ အင်္ကျီတိုကို အလုပ်ဝင်ရာ၌ ဝတ်ရန်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ခွဲခြားခါ ဝတ်ဆင်လေ့ရှိကြသည်။ အမျိုးသမီးများမှာ ထမီအနီခံအသားနှင့်အပြာခံအသားအလယ်တွင် အဖြူစင်းအလှကွက် ထွင်ကာ ဝတ်ဆင်၏။ အချို့သော ဒေသများတွင် အမဲခံအသားကို ခံကာ ယက်လုပ်ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အင်္ကျီကိုမူကား အနက်ခံအသားနှင့်အဖြူခံအသားကို လက်ပြတ်သင်တိုင်း ယက်လုပ်ကာ ပန်းပွား၊ ပန်းလှပန်းကွက်များ ထည့်ကာ ဝတ်ဆင်လေ့ရှိကြသည်။ (အဖြူခံသင်တိုင်းတို့မူ အသက်အရွယ် နုပျိုသော အမျိုးသမီးများ ဝတ်ဆင်ကြပြီး အနက်ခံကိုမူ အိမ်ထောင်ကျပြီးသော အမျိုးသမီးနှင့်အသက်အရွယ်ကြီးသော အမျိုးသမီးများ ဝတ်ဆင်ကြရသည်) ရှေးက ကရင်အမျိုးသားတို့သည် ဆံရှည်ထားကြသဖြင့် သျှောင်ထုံးကို အဝတ်ဖြူစဖြင့် ခေါင်းပေါင်း ပေါင်းကြသည်။ အမျိုးသမီးတို့ကား ပါးလွှာသောပုဝါဖြူစဖြင့် ဆံထုံး၏အပေါ်တွင် ရစ်ပတ်ကာ ပေါင်းကြသည်။ အချို့ကလည်း အဖိုးတန်သောလက်ဝတ်တန်ဆာများကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ (ယခင်က နားဇွှင်းပန်ဆင်ကြသော်လည်း ယခုအခါ မရှိသလောက် မဝတ်ဆင်ကြတော့ပေ။)

"အနုသုခုမပညာ"

က။ ဖွဲ့ဆိုသီဆိုသော တေးကဗျာတို့မှာ-

- (၁) "ဥဒြ" ခေါ် သံချပ်ကဲ့သို့ တဦးက တိုင်တည်ပြီး အများက လိုက်ဆိုသော တေးကဗျာများ။
 - (၂) "ရွှေပိုးစေ့" ခေါ် သဘာဝအလှအပ လွမ်းမှုဆွေးမှုတို့ကို သရုပ်ဖော်သော တေးကဗျာများ။
 - (၃) "နာဒိတ်လူ" ခေါ် စောင်းသီချင်းများ။
 - (၄) "လူဆဲ" ခေါ် ကကြိုး ကကွက်တို့တွင် အသုံးပြုသော ငါးပေါက်သံမှန်သီချင်းများ။
 - (၅) "လူထောင်" ခေါ် သံရှည်ခုနစ်သံချီတေးကဗျာများ။
 - (၆) "စအိုင်လန်း" ခေါ် အပျိုလူပျို ချစ်ရေးဆိုသော တေးကဗျာများ။
 - (၇) "သူဝေး" ခေါ် မင်္ဂလာတေးကဗျာ သီချင်းများ။
 - (၈) "စဆူဖာ" အမွန်းတင်ဆန်ဆန် နဘေထပ် လင်္ကာရှည်များ။
 - (၉) "ထားနွီးဖလုံ" ခေါ် ခုနစ်လုံးစပ် လင်္ကာရှည်များ အစရှိသည်တို့ ဖြစ်သည်။
- ၁။ အသုံးပြုသော တူရိယာတို့မှာ-

- (၁) "ဂိန်" ခေါ် ဝါးငွေ့သံငွေ့တို့များဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ဘာဂျာကဲ့သို့ အသံထွက်သည့်ပစ္စည်းများ။
- (၂) "ခနာ" ခေါ် ကြိုးလေးချောင်း တပ်ဆင်ထားသော ဂီတပစ္စည်း။
- (၃) "ပိ" ခေါ် ဝါးပြွေ။
- (၄) "ထား" ခေါ် အိုးစည်။
- (၅) "နာဒိတ်" ကြိုးခြောက်ချောင်းတပ်စောင်း။
- (၆) "ကဝယ်" ခေါ် ကျွဲချိုဆင်စွယ်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ကတိုး။
- (၇) "မာ" ခေါ် မိချောင်း။
- (၈) "ခယ်" ခေါ် နဲ့။
- (၉) "ပိပါ" ခေါ် ဝါးဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော လေမှုတ်ကရိယာ။
- (၁၀) "မိုး" ခေါ် မောင်း။
- (၁၁) "ကလို" ခေါ် ဖားစည် ဟူ၍ ရှိလေသည်။

(ကလိုတွင် နှစ်မျိုးရှိသည်။ ဖားတကောင် နောက်တကောင် လိုက်သည့်ပုံကို ဆောင်သည့်ဖားစည်သည် မင်္ဂလာ အခမ်းအနား ပွဲလမ်းသဘင်နှင့်နှစ်သစ်ကူးပွဲတော်တို့တွင် တီးခတ်ပြီး ဖားတကောင်နှင့်တကောင် မျက်နှာချင်းဆိုင်သည် ပုံကို ဆောင်သည့်ဖားစည်ကို အမင်္ဂလာအခမ်းအနား၊ အသုဘအခမ်းအနားတွင် တီးခတ်လေ့ရှိသည်။)

"ကကြီးကကွက်များ"

တိုင်းရင်းသားကရင်တို့၏ ကကြီးကကွက်များမှာ...

- (၁)ဝါးလေးလုံးမှ (၁၆)လုံးထိ သုံးစွဲကာ ကသော ဝါးညှပ်အက။
- (၂)ဒုံးယိမ်းအက။
- (၃)ခေးယိမ်း။
- (၄)ဒုတ်သိုင်း ဝါးသိုင်းများ။
- (၅)အိုးစည်ယိမ်းအက။
- (၆)လက်ခုပ်တီးဝိုင်းအက။

အစရှိသည်တို့ ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ကကြီးကကွက်များ၊ အကများကို မင်္ဂလာရီသော ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲ၊ အောင်ပွဲရသော နေ့များတွင် ကကြစမြဲ ဖြစ်သည်။

"ပြုရိုးစဉ်လာ ထုံးစံမှာ"

ရှေးယခင်၌ လူမျိုးတို့သည် မိဘကို ရှိခိုးသောအလေ့ ရှိသည်။ မျိုးရိုးကိုလည်း ထိန်းသိမ်းကြပြီး အရိုးကောက်ခြင်း၊ နတ်တင်ပူဇော် သက္ကာရပြုခြင်းတို့ ပြုလုပ်ကြသည်။ တောင်ယာမစိုက်မီ နတ်ကို ပူဇော်ပသကြရန် ယုံကြည်ကြသည် အကြောင်းသော်ကား တောင်ယာ မဖြစ်ထွန်းဘဲ ပျက်စီးခြင်း၊ အသီးအနှံ အထွက်နည်းခြင်းတို့သည် နတ်က ဖမ်းစားသည် ဟု ယူဆကာ ပသကြခြင်းဖြစ်သည်။ ယခုအခါတွင်မူကား မိမိတို့ယုံကြည်ကိုးကွယ်သော ဘာသာအလိုက် လယ်ထွန်မင်္ဂလာကို တောင်ယာချိန် မစမိတို့တွင် ဘုရားကို ရည်စူးလျက် ကောင်းကြီးမင်္ဂလာတောင်းသော စည်းဝေးပွဲများ ကျင်းပလေ့ ရှိသည်။

လယ်ယာဥယျာဉ်မှ ထွက်လာသော သီးနှံများကို တဦးနှင့်တဦး ဖလှယ်စားသောက်ကြခြင်း၊ လက်ဆောင်ပေးကမ်းခြင်းသည် ရှေးကနီးမှစ၍ ယခုထိရှိသည်။ ရောင်းဝယ်ခြင်းတို့ကား တရွာသားချင်း ဘယ်သောအခါမှ မပြုလုပ်ပေ။ အခြားရွာနှင့်သာ ပိုလျှံသည်တို့ကို ရောင်းဝယ်ဖလှယ်ကြသည်။ ယာဥယျာဉ်ကိစ္စတို့ အားလပ်သောနေ့များတွင် သားငါးလိုက်ဖမ်းခြင်းကို ယောက်ျားလုလင်တို့ လုပ်စမြဲ ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်ကို အမျိုးသမီးတို့က တနှစ်စာ တအိမ်သားလုံးအတွက် အဝတ်သင်တိုင်း ယက်လုပ်ခြင်း၊ ဝါဖန့်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကြသည်။ လုလင်တို့အသိုင်းအဝိုင်းမှ ရလာသော သားငါးတို့ကို တရွာလုံး တအိမ်မကျန် ဝေငှစားသောက်သော ဓလေ့ရှိ၏။

အားလပ်ချိန်ဟူ၍ကား မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်သည်။

အမျိုးသားလုလင်ပျိုတို့သည် မိမိတို့နှစ်သက်သော အမျိုးသမီးထံသို့ လွတ်လပ်စွာ ချစ်ရေးဆိုခွင့် ရှိကြသည်။ အမျိုးသားနှင့်အမျိုးသမီးတို့ ချစ်ရေးဆိုရာတွင် "ထား"ခေါ်သော တေးကဗျာဖြင့် အပြန်အလှန် စကားလှလှဖြင့် ပြောဆိုကြရသည်။ မိန်းကလေး၏အလုပ်လုပ်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ အမျိုးသမီး၏ ဘီးခန်း မှန်ခန်းအထိသော်လည်းကောင်း၊ သွားရောက်ကာ အမျိုးသမီးလက်ခံသည်အထိ ချစ်ရေးဆိုနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် တစိုးတစိမ္မာ ကျူးကျော်ခြင်းကိုကား လုံးဝမပြုလုပ်ကြရပေ။ အမျိုးသမီးလည်း လုလင်အား နှစ်သက်လာသောအခါ မိမိ၏လူကြီးမိဘတို့နှင့်အမျိုးသမီးမိဘထံ သွားရောက်ကာ စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းရသည်။ စေ့စပ်ပြီးသော် အမျိုးသားနှင့်အမျိုးသမီး ချစ်သူနှစ်ဦးတို့သည် လွတ်လပ်စွာ သွားလာနိုင်ကြသည်။ မင်္ဂလာရက်ကို နှစ်ဖက်သော မိဘလူကြီးတို့က သဘောတူရက်ကောင်းရက်မြတ်ကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ကြရသည်။ ထိုရက်မတိုင်မီ အမျိုးသမီးတို့သည် သတို့သားအတွက် သင်တိုင်းလှလှကို တင်ကြို၍ ယက်လုပ်ပြီးသား ဖြစ်ရသည်။

မင်္ဂလာဆောင်နေသည့်နေ့တွင် ရပ်ရွာအတွင်းမှ လူပျိုအပျိုအားလုံးတို့သည် ဧည့်ခံရေး၊ စားသောက်မွမ်းမံရေးတို့ကို စုပေါင်းတာဝန်ယူဆောင်ရွက်ကြသည်။ သတို့သားသည် လူကြီးမိဘ မိစုံဖစုံရှိသော သတို့သားအရံနှင့်သတို့သမီးနေအိမ်မဏ္ဍပ်သို့ လာကြရသည်။ လမ်းခရီးတာဝန်လျှောက်လုံးတွင် "ထား"ခေါ် တေးကဗျာများ ရွတ်ဆိုပြီးလာကြရသည်။

ရှေ့ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးက အန္တရာယ်ကင်းကတိုးကို မှတ်၏။ သတို့သားနှင့်တကွ ပါလာသော ပရိသတ်အားလုံးတို့ သတို့သမီးနေအိမ်မဏ္ဍပ်ဝသို့ရောက်သောအခါ လူပျိုရုံသည် သပြေရွက်စိုက်ထားသည့်ကြည်လင်အေးမြသန့်စင်သော ရေဖြင့် သတို့သားတကိုယ်လုံးကို ရွဲရွဲစိုအောင် ပက်လောင်းပေးလိုက်၏။ ထိုစဉ်တွင် သတို့သမီးက ရေစိုအဝတ်များ ချွတ်လဲစေပြီး မိမိကိုယ်တိုင် ကိုယ်ကျ ယက်လုပ်ထားသော သင်တိုင်းအသစ်ကို ဝတ်လဲစေသည်။ ရေစိုသော အဝတ်များကိုလည်း တခါတည်းမှာပဲ ဖွတ်လျှော်ပေးသည်။ ပြီးသော် ရွာမှဓမ္မဆရာသော်လည်းကောင်း၊ ဘိသိက်ဆရာကသော်လည်းကောင်း၊ သူတို့နှစ်ဦးအား ထိမ်းမြားလက်ထပ်ပေးပြီး မင်္ဂလာစကား ဩဘာကို ပြောကြားပေးသည်။

မင်္ဂလာအခမ်းအနားတွင် တရွာလုံးကို ထမင်းကျွေးသောဓလေ့ဖြင့် ဧည့်ခံလေ့ရှိသည်။ ပူပူနွေးနွေး ရှိသေးသော ဇနီးမောင်နှံတို့က ဝါးကျည်တောက်တခုတည်းတွင် ချက်ထားသော ထမင်းဟင်းလျာတို့ကို အပြန်အလှန် ခွဲကျွေးခြင်းဖြင့် ထမင်းစားပွဲ ကျင်းပကြသည်။ ဇနီးမောင်နှံတို့က အသက်ထက်ဆုံး ပျော်မဆုံး၊ မော်တပြုံးပြုံးနှင့်ရှိသည့်အလား ရွာမိရွာဖ လူကြီးသူမ အများတို့ကလည်း သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သော မင်္ဂလာပွဲဟူ၍ ဂုဏ်မြင့်ချီးကျူးဩဘာပေးကာ ကျွေးမွေးသည့် ထမင်းဟင်းလျာတို့ကို ပျော်ရွှင်ကာ စားသုံးကြသည်။

ညမီးထွန်းချိန် ရောက်သောအခါ၌ လူကြီးသူမတို့ကိုယ်တိုင် အခန်းသို့ ပို့ပေးပြီးမှ လူကြီးတို့၏ တာဝန် လုံးဝပြီး သည်ဟုယူဆပြီး မိမိတို့အိမ် အသီးသီးသို့ ပြန်သွားကြသည်။ ခဲပစ်ခြင်း၊ ကြိုးတားခြင်း အစရှိသောအလေ့မှာ လုံးဝမရှိပေ။ အကြင်လင်မယားနှစ်ဦးတို့လည်း အိမ်ထောင်တခုဖြစ်လာသဖြင့် ထိုနေ့မှစ၍ မိမိတို့အိမ်ထောင်အတွက် စားရေးသောက်ရေး နေရေး ဝတ်ရေး အစရှိသည်တို့ကို နှစ်ဦးသား တိုင်ပင်ကြံဆောင်ကြရတော့သည်။ မိဘတို့၏ လုပ်အားကို မတွယ်တာ ရတော့ဘဲ ကိုယ်တိုင် ဘဝကို ရုန်းကန်ရတော့သည်။

(ဤသည်ကား ကရင်ရိုးရာ ဓလေ့ယဉ်ကျေးမှု တစ်စိတ်တဒေသ အကျဉ်းချုံးကာ ဖော်ပြတင်ဆက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။)

စောသက်ဝေ(တောင်ငူ)

